

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ВІДСТАВКИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ: ПРЕДМЕТНИЙ АСПЕКТ

М. В. Пономаренко,

студентка 5 курсу юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

В системі забезпечення стабільного функціонування Кабінету Міністрів України важливу роль відіграє інститут відставки уряду. Характерною особливістю даного інституту є той момент, що у зв'язку з відставкою Прем'єр-міністра України з підстав, передбачених законодавством, разом з ним у відставку іде й весь склад Кабінету Міністрів України. В той же час, при складенні повноважень окремих міністрів уряд продовжує працювати у тому ж складі й надалі, а на місце звільненого міністра призначають нового в порядку, передбаченому чинним законодавством. Це свідчить про особливе місце і значення Прем'єр-міністра як особи, що керує роботою Кабінетом Міністрів України і спрямовує її на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України.

Інститут відставки уряду доцільно розглядати в двох площинах для більш детального уявлення цієї інституції. По-перше – це предметний аспект, в межах якого необхідно розглядати підстави відставки уряду. Інакше даний аспект можна визначити як матеріальний, на підставі якого здійснюється

сама процедура. Інший аспект – процесуальний, тобто сама процедура відставки всього складу уряду або його окремих членів. Це є вторинний і безпосередній етап відставки уряду, на основі якого можна виділити наступні етапи: ініціатива суб'єкта права щодо відставки уряду, розгляд питання у Верховній Раді України, винесення рішення. В даній роботі буде розглянуто перший аспект – предметний.

Конституція України називає три конституційні підстави складення повноважень членів Кабінету Міністрів України (ст. 115):

1. Кабінет Міністрів України складає повноваження перед новообраною Верховною Радою.
2. Прем'єр-міністр України, інші члени Кабінету міністрів України мають право заявити про свою відставку.
3. Відставка Прем'єр-міністра (а отже і всього складу Кабінету Міністрів) у зв'язку з прийняттям Верховною Радою України резолюції недовіри.

Отже, першою конституційною підставою відставки уряду є складення повноважень Кабінету Міністрів України перед новообраною Верховною Радою України. З переходом України від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми правління інститут уряду вийшов з-під одноосібного впливу Президента України і став більш залежним від колегіального органу – Верховної Ради України. Тобто, строк дії повноважень уряду збігається відповідно зі строком дії повноважень парламенту. Проте тут слід звернути увагу на наступний момент. Хоча уряд і складає свої повноваження перед новообраною Верховною Радою України, він продовжує діяти й надалі (Прем'єр-міністр і міністри продовжують виконувати свої обов'язки відповідно до ч.1 ст.18 закону «Про Кабінет Міністрів») до сформування парламентом нового складу Кабінету Міністрів України. А отже, фактично старий уряд може продовжувати свою діяльність ще протягом 60 днів (період, за який повинен бути сформований новий уряд). Ще більш цікава ситуація складається у випадку розпуску новообраної

Верховної Ради України в порядку п.1 і п.2 ч.2 ст.90 Конституції України, коли не сформовано новий склад Кабінету Міністрів України або не створено коаліції у разі відсутності депутатської фракції, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України. Знову ж таки старий уряд продовжує виконувати свої повноваження. Звідси доречно говорити не про складання повноважень Кабінету Міністрів України перед новообраною Верховною Радою України, а передання повноважень новосформованому уряду України.

Другою підставою відставки Кабінету Міністрів України, визначеною Конституцією України, є заява про відставку Прем'єр-міністром України і інших членів уряду. Дане положення є безпосереднім правом як Прем'єр-міністра України, так і міністрів. Проте знову ж таки заява фактично не припиняє одночасно повноваження як Прем'єр-міністра, так і членів Кабінету Міністрів України, так як відповідно до ч.1 ст.18 закону «Про Кабінет Міністрів України» вони продовжують виконувати свої повноваження до початку роботи новосформованого уряду.

Третьою конституційною підставою відставки уряду є оголошення вотуму недовіри Верховною Радою України – тобто, підтримка більшістю голосів у парламенті внесеної пропозиції про відповідальність і відставку Кабінету Міністрів України. Проте, навіть при висловленні парламентом вотуму недовіри уряду останній продовжує свою діяльність доти, доки Верховна Рада України не сформує новий склад Кабінету Міністрів України у строки і в порядку, що визначені Конституцією (ч. 2 ст. 115). Для стабільної організації роботи уряду і неможливості зловживання Верховною Радою України наданим повноваженням щодо висунення вотуму недовіри Кабінету Міністрів України, законодавець встановив положення, що обмежує неоднократне висунення вотуму недовіри за короткий період часу. Так, відповідно до ч. 5 ст. 14 закону «Про Кабінет Міністрів України» питання про відповідальність уряду не може розглядатися парламентом більше, ніж один раз протягом чергової сесії, а також протягом року після схвалення

Програми діяльності Кабінету Міністрів України або протягом останньої сесії Верховної Ради України.

Закон України «Про Кабінет Міністрів» дещо розширює визначені Конституцією підстави для дострокової відставки Прем'єр-міністра і міністрів, а саме:

1. припинення повноважень Прем'єр-міністра України (а отже і всього складу Кабінету Міністрів України відповідно до ч.3 ст.16 закону «Про Кабінет Міністрів України») у зв'язку з неможливістю виконання ним повноважень за станом здоров'я (п.3 ч.1 ст.13). Ст. 16 цього ж закону деталізує попереднє положення. Проте дане положення сприймається науковцями неоднозначно. Так, зокрема, Ф. Кафарський вказує на те, що «на відміну від смерті, неможливість виконання повноважень за станом здоров'я може носити тимчасовий або обмежений характер і не завжди веде до неможливості повноцінної роботи уряду». Частково погоджуючись з даною думкою, слід зауважити те, що певні хвороби можуть мати прогресуючий характер або довготривалий характер.

2. ще однією підставою відставки уряду, визначеної законом «Про Кабінет Міністрів України», є п.4 ч.1 ст.14 (деталізований в ст. 17 даного закону) – смерть Прем'єр-міністра України.

Проте, не можна сказати, що це є всі підстави припинення повноважень Кабінету Міністрів України. Так, відповідно до ч.1 ст.7 закону «Про Кабінет Міністрів України» членами уряду можуть бути громадяни України. А отже припинення громадянства України Прем'єр-міністра України або міністра є безумовною підставою для складення ним своїх повноважень.

Ст.7 закону «Про Кабінет Міністрів України» визначає, що не можуть бути, а отже, повинні негайно скласти свої повноваження у разі виявлення такої інформації, членами Кабінету Міністрів України особи, які мають судимість, не погашену і не зняту в установленому законом порядку, а також особи, що суміщають свою службову діяльність з іншою роботою (крім викладацької, наукової та творчої роботи у позаробочий час), входять до

складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Науковий керівник: О. В. Марцеляк